

I. G. G. LEIBNITII
 DESIDERATA CIRCA LINGUAS POPULORUM,
 AD DN. P O D E S T A ,

Interpretem Cæsareum, & Professore Linguæ Turcicæ,
 transmissa, cum ejusdem P O D E S T A responso.

Ex Otio Hanoverano Felleri.

CUM nihil majorem ad antiquas populorum origines indagandas lucem præbeat, quàm *collatio linguarum*, sæpe miratus sum Geographos, & peregrinatores de linguis scribere negligentius, nec specimina earum nisi rarò exhibere. Quoniam igitur constat, magnam Asiæ, & Europæ partem ex Septentrione colonias accepisse: gentes autem septentrionales, præsertim ad ortum vergentes, quæ maximè nosci merentur, omnium minimè noscantur, operæ pretium putavi eorum implorari opem, qui vel autoritate, vel occasione exercendæ curiositatis aditum ad has notitias habent.

1. Desideratur specimen vocabulorum, & modorum loquendi peculiarium *Saxonibus Transylvaniae*, id est, non ut loquuntur homines cultiores, sed ut loquitur plebs, ut comparari possint cum lingua plebeja nostrorum Saxonum. Dicitur enim esse in plebe illa multas voces nec Hungaricas, nec Slavonicas, & tamen aliis Germanis communiter non intellectas.

2. Desideramus scire, an adhuc in *Tartaria Crimea* reperiantur *reliquiæ Germanorum*, seu Gothorum veterum, dialectum Germanicam usurpantium. Nam *Busbequius*, qui fuit Legatus Cæsaris ad Portam tempore *Solimanni*, vidit tales semi-Germanos Constantinopoli, qui venerant ex *Taurica Chersoneso*, & multa eorum vocabula notavit.

3. Quod si tales supersunt, inquirendum erit in plura specialia de ipsorum lingua, & statu.

4. Quæritur, quinam populi sint sub Imperio Moscovitico, aut in ejus vicinia, quorum lingua non sit Slavonici generis, sed peculiaris.

5. Quæritur, quæ sint linguæ propriæ *Siberiæ*, & populorum ulteriorum versus fluvium *Oby*, & fluvium *Irtis*, & alios illic fluentes. Hoc sciri potest per interpretes, & mercatores, qui frequentant urbem *Tobolsko*, *primariam Siberiæ*, & ex illa parte versus *Persiam*, *Indiam*, aut *Chinam* proficiscuntur, vel commercia habent. Tales enim possunt procurare *Orationem*

tionem Dominicam, seu *Pater noster*, versam in plurium diversorum populorum linguas, quod est optimum medium eas comparandi, quia jam multas hujusmodi versiones habemus. Possunt etiam addi nonnulla vocabula rerum vulgarium, quæ infra ponemus.

6. Quæritur, quæ sint linguæ ad septentrionale latus Ponti Euxini, & ulterius versus Orientem, & Septentrionem. Hoc similiter sciri potest per interpretes, missionarios, & mercatores, qui versantur apud urbem *Cassam*, *Trapizuntem* vulgo *Trebisonde*, & alia emporia illic posita: qui similiter possunt procurare *Pater noster*, versum in illas linguas cum aliquot vocabulis.

7. Quæritur etiam, quæ sint linguæ ad septentrionale latus maris Caspii, & ultra, versus Orientem, & Septentrionem.

8. An, & quæ sint linguæ generaliores, & latè diffusæ in illis remotis regionibus, à Slavonica tamen, vel Moscovitica toto genere diversæ.

9. Relatum est, quemdam Jesuitam Hungarum ante annos complures à Tartaris captum fuisse, & venditum aliis Barbaris post Caspium mare positus, ibique reperisse linguam Hungaricæ cognatam. Quæritur, an de ea re ulterior notitia haberi possit.

10. Quæritur, annon lingua quædam peculiaris à Slavonica, Hungarica, Græca, & Turcica prorsus diversa reperiatur in Albania, & Bulgaria. Nam relatum est, talem linguam singularem reperiri in montibus Albanicæ, & Epiri.

11. Quælibet *Oratio Dominica*, vel *Pater noster*, aut aliud vocabulum linguæ scribatur literis notis, & subjiciatur versio interlinearis à verbo ad verbum in lingua aliqua generalius in Europa nota, velut in Latina, aut Germanica, aut aliqua Slavonici generis, sive ea sit Polonica, vel Moscovitica, vel alia. Et ideo versio verbotenus facienda est, quia diversi populi diverso modo verba *Orationis Dominicæ* collocant.

12. Possunt hic usui esse Interpretes publici, Missionarii Christiani, & Mercatores, tam Christiani Latini, Græci, vel Armenii, quàm etiam Judæi. Et ad *Gloriam Dei pertinet verti Pater noster, sive Orationem Dominicam in illas linguas, in quibus nondum habetur, ut omnis lingua laudet Dominum.*

13. Habemus jam *Pater noster*, seu *Orationem Dominicam*, in linguis *Polonorum, Serviorum, Dalmatarum, Croatarum, & Russorum*, vel *Moscovitarum*, (quæ omnes sunt linguæ Slavonici generis) *Wallachorum*, quæ est semi-latina, *Cettonum, & Livonorum*, quæ duæ sunt conjunctæ inter se, sed diversæ ab aliis, *Turcarum, Persarum, Chinesium*: Quod monetur, ne tales adhuc semel mitti opus sit.

14. Quoties ponitur *Oratio Dominica*, seu *Pater noster*, aliaque vocabula, addetur nomen, & situs populi, qui sic loquitur.

15. Ex abundanti proderit addi *indiculum* quorundam *vocabulorum, res usitatiores exprimentium*. Talia sunt.

Nomina numeralia, unum, duo, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. 30. 40. 50. 100. 1000.

Propinquitates & etates : Pater, mater, avus, filius, filia, frater, foror, patruus, maritus, uxor, focer, gener, vir, mulier, infans, juvenis, senex.

Partes corporis : Corpus, caro, cutis, sanguis, ossa, caput, frons, nasus, oculus, pupilla, auris, barba, os, lingua, dens, pectus, cor, brachium, manus, pes, digitus, crines, venter, mamillæ.

Necessitates : Cibus, potus, panis, aqua, lac, vinum, medo, herba, frumentum, pomum, sal, piscis, bos, ovis, equus, vestis, pellis, domus, currus, gladius, arcus, sagitta, lancea, bombardæ.

Naturalia : Deus, homo, cœlum, sol, luna, stella, aër, pluvia, tonitru, fulgur, nubes, gelu, grando, nix, glacies, ignis, calor, lux, fumus, terra, ager, mons, vallis, mare, fluvius, lapis, arena, canis; lupus, cervus, ursus, vulpes, avis, serpens, mus.

Actiones : Edere, bibere, loqui, videre, esse, stare, ire, occidere, ridere, dormire, scire, velle &c.

Hæc ideo recensentur non quasi omnia obtinere necesse sit, sed ut pro modulo inserviant ad aliqua obtinenda, quæ commodè habere licebit : præsertim cum aliquando fortasse minus facile futurum sit obtinere ipsum *Pater noster*. Interim quo plura dabuntur, eo plus lucis habebimus.

II. Responsum D. PODESTA.

IN Tartariâ, Dëstkaptſchak dicta, ad littus septentrionale maris Caspii occasum versus Tartaris Magiaris regio contermina, se orientem versus ad flumen Arabibus *Gibun* & Latinis Taxartem extendens, videtur aliquid de Germanismo eorum linguæ inesse. Illa enim lingua est semi-Persica, & semi-Tartarica orientalis, & lingua Persica plurimis Germanicis vocibus mixta, videtur eas a Dëstkaptſchenſibus Tartaris habere; & ii tales Tartari fuerint, de quibus *Busbequius* loquitur: nam *Mustapha*, *Ben Golel Sultani Sullimanni gesta scribens*, inter Sultanum *Sullimannum*, & Tartaros Dëstkaptſchenſes fuisse correspondentiam, & legatos a *Sullimanno* hos Tartaros missos fuisse, asserit, ut eorundem Regi victorias suas in Hungariâ obtentas significaret; is e contra alios miserit, quos *Busbequius* observaverit.

Sunt perplures Tartarorum *Horde*, id est, *castra* quæ certis sedibus non gaudent ad flumen Volgam. Fruuntur illius fluminis piscibus, quos ad solem exsiccant, & in pulveres redigunt; pascua suis cum armentis hinc inde quæritant, ideoque vastæ ibidem plagæ reperiuntur, quarum incolæ fixa loca non habent.

Linguæ sunt mixtæ, participantés de Tartaricâ & Moscoviticâ versus partes magis occidentales, & versus plagas orientis de Tartaricâ recedente,
a mix-

a mixturâ Turcica, & commiscente se cum Tartaricâ Chitai, quales voces reperiuntur in *Historiâ Turcicâ Husseni Algenabii*.

Directa linea a littore Ponti est Tartarica magis civilis in *Cassa*, *Bialogrod*, & ultra Tartarica magis barbara, *Circassii*, *Calmuchi*, mixtim Tartaricè, & Moscoviticè loquuntur: *Trapezuntii* Turcicè & *Georgiana* linguâ, quæ etiam *Iberica* nuncupatur, proprium characterem habens. Hujus linguæ *Grammatica* habetur suis cum characteribus impressa Romæ in Collegio de propaganda.

Est lingua *Magyaræ* similis nostræ Hungaricæ hic in Europâ. *Hungari* enim quod *Hungari* dicentur, non est ab illis, quod ita se vocent, sed ab *Hunnis* & *Garis* seu *Gauris* juxta *Algenabium*, *Hungari* a Romanis appellati. *Hungari* enim se suâ propriâ linguâ *Magyar* hodierna adhuc die appellant.

Altera est lingua *Destkapschorum* semi-Tartarica, Chitajana, & semi-Persica. Fusissima autem linguarum in partibus septentrionalibus Caspii maris est ipsa *Tartarica Chitajana*, cujus dominans Princeps, *Algenabio* teste, habet regiones seu regna septem, quæ mediis anni itinere circui non possent. *Habet characterem specialem semi-hieroglyphicum*. Hac ipsâ linguâ & characterem, quod meis oculis vidi, Rex Chinæ Tartarus scripsit Imperatori nostro, & suam simul effigiem eidem transmisit. Character similis characteri Syriaco. Hæc in Augustissimi Cæsaris Bibliothecâ hic Viennæ videri possunt. Urbs præcipua hujus magnæ Tartariæ, ubi Imperantis residentia est, vocatur *Thamgacz*.

Hujus rei notitia ex *Husseno Algenabio Historico Turcico*, & linguâ Turcicâ scripto habetur, ut exhibui Illustrissimo Residenti Serenissimi Electoris de Luneburgo ex glosâ *Tengnagelii* ad hunc auctorem.